

2020.gada 24.aprīlī

Latvijas Republikas prezidentam
A.god. Egilam Levitam
Pils laukums 3, Rīga, LV-1900

Latvijas Republikas Ministru prezidentam
A.god. Arturam Krišjānim Kariņam
Brīvības iela 36, Rīga, LV1520

Latvijas Republikas Tiesībsargam
Jurim Jansonam
Baznīcas iela 25, Centra rajons, Rīga, LV-1010

No:

Latvijas zemes īpašniekiem

*Par personas tiesībām uz īpašumu nesamērīgu ierobežošanu, kas izriet no Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas 08.01.2020 Rīkojuma Nr. 1-2/1 Par Mazā ērgļa (*Clanga pomarina*) aizsardzības plāna apstiprināšanu un Ministru kabineta noteikumiem Nr. 940 “Noteikumi par mikroliegumu izveidošanas un apsaimniekošanas kārtību, to aizsardzību, kā arī mikroliegumu un to buferzonu noteikšanu”.*

Ņemot vērā LR normatīvajos aktos noteiktās Valsts prezidenta, Ministru prezidenta un Latvijas Republikas Tiesībsarga tiesības un funkcijas, šīs vēstules iesniedzēji (turpmāk - **Iesniedzēji**) lūdz izvērtēt un rast iespēju:

- noteikt moratoriju mikroliegumu veidošanai privātajos mežos, jo šis process, kuram nav noteikti sasniedzamie un prioritārie mērķi, jau daudzus gadus rada nesamērīgu personas tiesību uz īpašumu ierobežošanu, nepamatoti samazina mežu saimnieciskās platības, kā arī ievieš dzīvē Eiropas Komisijas rekomendācijām neatbilstošas dabas aizsardzības praksi,

- atcelt 08.01.2020. apstiprināto Mazā ērgļa (*Clanga pomarina*) aizsardzības plānu Latvijā (turpmāk tekstā – Plāns¹), kura izstrādes procesā ir pārkāpti labas pārvaldības principi, kā rezultātā netiek novērstas dziļas un ieilgušas problēmas dabas aizsardzībā, un rast iespēju novērst turpmāku privāto tiesību nesamērīgu aizskārumu rašanos meža īpašniekiem, pamatojoties uz sekojošiem apsvērumiem:

- 1) Atbilstoši ANO Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas 17.panta pirmajai un otrajai daļai, katram cilvēkam ir tiesības uz īpašumu, kas var piederēt gan

¹ https://www.daba.gov.lv/upload/File/DOC_SAP/SAP_mazais_%20erglis_20_LV.pdf

viņam vienam, gan kopā ar citiem. Tāpat, nevienam nedrīkst patvaļīgi atņemt viņa īpašumu. Saskaņā ar Latvijas Republikas Satversmes 105.pantu, ikvienam ir tiesības uz īpašumu. Saskaņā ar Meža likuma 2.panta pirmās daļas 1.punktu, visiem meža īpašniekiem vai tiesiskajiem valdītājiem, ar likumu tiek nodrošinātas vienādas tiesības, īpašuma tiesību neaizskaramība un saimnieciskās darbības patstāvība. Tiesības uz īpašumu, savukārt, vispārīgi ietver²:

- tiesības netraucēti baudīt īpašumtiesības, (...) rīkoties ar to, slēdzot darījumus. Šīs tiesības ietver sevī arī pienākumu trešajām personām atturēties no īpašuma aizskaršanas. Šo tiesību īstenošanā valstij ir pienākums neiejaukties netraucētā īpašuma tiesību baudīšanā, kā arī **izveidot pietiekamu tiesību aizsardzības mehānismu**, kas ļautu īpašniekam aizsargāties pret nepamatotu iejaukšanos netraucētā īpašuma tiesību izlietošanā;
- valsts tiesības ierobežot īpašuma izmantošanu saskaņā ar sabiedrības interesēm. Tas izriet no īpašuma sociālās funkcijas – katram īpašniekam ir pienākums rēķināties ar citu interesēm. Lai īpašuma ierobežošana būtu tiesiska, ierobežojumiem jābūt noteiktiem ar likumu, **tiem jābūt ar leģitīmu mērķi un samērīgiem**;
- samērīguma princips noteic, ka tad, ja publiskā vara ierobežo personas tiesības un likumiskās intereses, ir jāievēro saprātīgs līdzsvars starp sabiedrības un indivīda interesēm. **Lai konstatētu, ka samērīguma princips ir ievērots, jānoskaidro, vai likumdevēja izraudzītie līdzekļi ir piemēroti leģitīmo mērķu sasniegšanai, vai nav saudzējošaku līdzekļu šo mērķu sasniegšanai un vai likumdevēja rīcība ir atbilstoša jeb proporcionāla.**

Nemot vērā, ka Plāns tika izstrādāts saskaņā ar Sugu un biotopu aizsardzības likuma 17.pantu, normatīvo aktu izpilde un ievērošana balstās uz Plānā ietverto regulējumu. Līdz ar to jānorāda, ka reizē ar Plāna apstiprināšanu, Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija (turpmāk - VARAM) pieļāvusi pārkāpumu, kas nesamērīgi ierobežo mežu īpašnieku konstitucionālās tiesības un tiesiskās intereses. Pamatojoties uz VARAM lēmumu par Plāna apstiprināšanu, atbilstoši Latvijas Republikā esošajam normatīvajam regulējumam, kā arī balstoties uz Plāna saturu cēloniskā sakarībā, izpildinstitūcijām vairs nepastāv citas alternatīvas, samērīgākas mazā ērgļa aizsardzības metodes, kā tikai mikrolieguma izveidošana. 2019.gada 01.novembrī Meža īpašnieku biedrība ir nosūtījusi Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministram Jurim Pūcem vēstuli Nr. 1-5/19/30 (pielikums Nr.1) ar lūgumu neapstiprināt Plāna gala redakciju, jo no gala redakcijas ir izslēgti meža īpašnieku interešu pārstāvošās biedrības “Latvijas Meža īpašnieku biedrība” piedāvātie un Plāna otrajā redakcijā iekļautie zinātniski pamatotie alternatīvi aizsardzības pasākumi mazā ērgļa aizsardzībai atbilstoši EK Putnu Direktīvai. Šādu alternatīvu, konfliktus mazinošu priekšlikumu izslēgšana netika pamatota un līdz pat plāna apstiprināšanas brīdim Latvijas Meža īpašnieku biedrība nebija saņēmusi atbildi no VARAM. Ne Dabas aizsardzības pārvalde, ne arī VARAM, izdodot rīkojumu par Plāna apstiprināšanu, nav ņēmušas vērā un izvērtējušas visus faktiskos un tiesiskos apstākļus, lai meža īpašnieku tiesību ierobežošana notiktu saskaņā ar samērīguma principu, piemērojot alternatīvus mazā ērgļa aizsardzības pasākumus. Šādas faktiskās rīcības rezultātā, vēstules iesniedzēji ir spiesti vērsties pie valsts augstākajām amatpersonām, ar mērķi novērst nesamērīgu tiesību ierobežošānu

² <http://www.tiesibsargs.lv/lv/pages/cilvektiesibas/socialas-un-ekonomiskas-tiesibas/tiesibas-uz-ipasumu>

un nepamatotu mežu saimniecisko platību samazināšanu.

Attiecībā uz mazā ērgļa sugas aizsardzību pēc būtības, jānorāda, ka, apstiprinot Plānu, nav ņemti vērā jaunākie ekspertu pētījumi, kuros secināts, ka **nevar uzskatīt mazo ērgli par apdraudētu sugu ne Latvijas (3700 – 4000 pāru), ne pasaules (kopā 19700 pāri) mērogā.**³ Atbilstoši Starptautiskajai Sarkanajai grāmatai (*Tulk. "IUCN Red list of threatend species"*) mazā ērgļa statuss gan globālā, gan Eiropas mērogā ir novērtēts kā "Least Concern" (vismazāk rūpju) un globālā populācija tiek vērtēta kā stabila (BIRDLIFE INTERNATIONAL 2016). Arī Latvijā mazo ērgļu populācija tiek vērtēta kā stabila un atsevišķos parauglaukumos ir pat konstatēts būtisks skaita pieaugums⁴. Salīdzinot ar citām retām un apdraudētām putnu sugām, mazais ērglis ir visizplatītākā ērgļu suga Latvijā, tas ir bieži sastopams putns Latvijas mežainajā mozaīkveida ainavā, ko nodrošina esošā mežsaimniecības prakse.

Kā norāda mazo ērgļu eksperts Uģis Bergmanis, sugas īpatnība ir tāda, ka tā veido ligzdošanas teritoriju, kurā ir vairākas ligzdas (līdz pat 9) un gadu gaitā ligzdas tiek mainītas⁵. Tas nozīmē, ka galvenais priekšnosacījums mazā ērgļa ligzdošanai ir atbilstošu mežaudžu pieejamība ilgtermiņā valsts teritorijā, nevis konkrētās meža platības iekļaušana mikroliegumā. Sugas īpatnībām atbilstoša un līdzsvarota mežsaimnieciskā darbība nav traucējošs faktors mazajam ērglim, gluži pretēji. Mazais ērglis ir putnu suga, kas ik pēc 4-5 gadiem esošo ligzdu pamet un būvē to citā vietā. Sugas aizsardzības plāna otrajā sabiedriskajā apspriešanā VARAM Dabas aizsardzības departamenta direktora vietniece norādīja, ka "Dispersās sugas visas nevarēs aizsargāt ar aizsargājamām teritorijām. Ir jāmeklē jauni risinājumi, kā nodrošināt šo sugu populāciju aizsardzību". Lai ieviestu praksē jaunus risinājumus, Latvijas Meža īpašnieku biedrība (LMĪB) nosūtīja plāna izstrādātājiem četrus priekšlikumus (Pielikums Nr 2), kas būtu ieviešami kā alternatīvi pasākumi dispersi ligzdojošas sugas aizsardzībai. Priekšlikumu būtība bija ieviest samērīgāku tiesību ierobežojumu, kas atbilst EK Putnu direktīvas prasībām nodrošināt mazā ērgļa ligzdošanai labvēlīgus apstākļus, līdzīgi kā to dara citās ES valstīs, piemēram Somijā. Plāna autors Uģis Bergmanis priekšlikumus izvērtēja un iekļāva plāna 2.redakcijā kā priekšlikumu normatīvo aktu izmaiņām, līdzās citām izmaiņām, ko paredz plāns. Nav pieņemama šāda priekšlikuma svīturošana no Plāna, ko pēc Latvijas Dabas fonda *Mazā ērgļa aizsardzības* projekta vadītāja, teiktā LMĪB biedru sapulcē 2019.gada 23.oktobrī, izdarīja Dabas aizsardzības pārvalde. Turklāt, VARAM apstiprinātajā Plānā nav ietverti pasākumi, kuri būtu veicami attiecībā uz izveidoto mikroliegumu atcelšanu un citām procedūrām, gadījumā, ja mazais ērglis ir pametis ligzdošanas vietu. Būtiski ir norādīt, ka šīs sugas ligzdošanas teritorija svārstās no 700 līdz 2400 ha. Centrālā barošanās teritorija ir vidēji 414 ha⁶. Pat, ja prezumē, ka vienam pārim ir 2 ligzdas un šīm ligzdām visai mazā ērgļa populācijai Latvijas teritorijā izveido mikroliegumu (30 ha⁷) un buferzonu (100 ha, ieskaitot mikroliegumu⁸), tad vienas sugas aizsardzībai būtu jāaprobežo mežu teritorija 120 000 ha mikroliegumā un 280 000 ha papildu buferzona, kas ievērojami pārsniedz 10 % no Latvijas Republikas mežu platībām. Šādu iespējamību šobrīd pieļauj Latvijas Republikas likumdošana, jo VARAM nav noteikusi

³ Uģis Bergmanis. Mazā ērgļa *Clanga pomarina* aizsardzības plāns Latvijā (2019-2029); 14.03.2019. prezentācija, 4. un 5.lapa. https://ldf.lv/sites/default/files/ub_mazais_erglis_sap.pdf

⁴ Uģis Bergmanis. Mazā ērgļa *Clanga pomarina* aizsardzības plāns Latvijā (2019-2029); 14.03.2019. prezentācija, 33. lapa.

⁵ Uģis Bergmanis. Mazā ērgļa *Clanga pomarina* aizsardzības plāns Latvijā (2019-2029); 14.03.2019. prezentācija, 20. lapa.

⁶ Uģis Bergmanis. Mazā ērgļa *Clanga pomarina* aizsardzības plāns Latvijā (2019-2029); 14.03.2019. prezentācija, 23. lapa.

⁷ 2.pielikums Ministru kabineta 2012.gada 18.decembra noteikumiem Nr.940 Īpaši aizsargājamās putnu sugas, kurām izveidojami mikroliegumi, un mikroliegumu platība.

⁸ Ministru kabineta noteikumi Nr.940 2012.gada 18.decembrī Noteikumi par mikroliegumu izveidošanas un apsaimniekošanas kārtību, to aizsardzību, kā arī mikroliegumu un to buferzonu noteikšanu 10.3.punkts.

mērķus – cik no kopējās populācijas būtu Latvijā īpaši jāaizsargā un paredzējusi atbilstošus finanšu līdzekļus taisnīgai kompensācijai par saimnieciskās darbības ierobežojumiem, kā to paredz Satversmes 105. pants. Svarīgi norādīt, ka šobrīd kompensācijas apjoms, uz ko var pretendēt īpašnieks, ir neadekvāts, kas nav laba prakse nedz dabas aizsardzības mērķu sasniegšanai, nedz privātīpašuma tiesību nesamērīgas ierobežošanas kontekstā. Citāts no VARAM Dabas aizsardzības departamenta direktora vietnieces teiktā Plāna sabiedriskajā apspriedē: “Naudas nav, vajadzību ir daudz, kompensāciju apjomu palielināt nevarēsim. Mazais ērglis nav vienīgā suga, kam veido mikroliegumu. Varbūt ir jāsamazina prasības, par kurām mēs maksājam vai kādas prasības neizvirzām. Šī nav vienīgā vērtība, kas mums jāaizsargā.” Kopsakarā ar iepriekš pieminēto, ka noteiktajai sugai iespēja virzīties uz 10 % no Latvijas Republikas mežu platībām “iesaldēšanu” ir neizvērtēta un nesamērīga. Turklāt, nedz projekta īstenotāji, kuriem būtu jāvērtē dažādi risinājumi sadarbībā ar meža īpašnieku atbilstoši Eiropas komisijas rekomendācijām, lai nodrošinātu sugu aizsardzību, nedz Dabas aizsardzības pārvalde, plānā neparedz nevienu citu alternatīvu dabas vērtību aizsardzības veidu, lai gan šādi instrumenti Eiropā ir zināmi un tiek pielietoti. Citāts no EK rekomendācijām direktīvās noteikto sugu un biotopu aizsardzībai: “Meža īpašnieku un apsaimniekotāju pilnvērtīgai iesaistei ir izšķirošana nozīme un viņu iesaistīšana dokumentu izstrādes sākumposmā ir patiesa nepieciešamība un vērtība. Meža īpašnieki pārzina savus īpašumus un viņiem ir savi apsaimniekošanas mērķi un viņiem ir galvenā loma izstrādājot un ieviešot apsaimniekošanas nosacījumus un pasākumus”⁹.

VARAM, izdodot rīkojumu par Plāna apstiprināšanu, kā rezultātā var rasties personas tiesību ierobežošana, bija jāizvērtē vai ierobežojums ir samērīgs ar legītīmo mērķi, taču tas, Iesniedzēju ieskatā, nav darīts. Mikroliegumu veidošanas iespēja¹⁰ mazajam ērglim ir paredzēta 2012.gada 18.decembra Ministru kabineta noteikumos Nr.940 “Noteikumi par mikroliegumu izveidošanas un apsaimniekošanas kārtību, to aizsardzību, kā arī mikroliegumu un to buferzonu noteikšanu” (turpmāk – **Noteikumi**). Iesniedzēju ieskatā, sugu daudzveidības saglabāšanai ir legītīms mērķis, taču noteiktie ierobežojumi nav samērīgi.

Valsts pārvalde darbojas sabiedrības interesēs, un pie sabiedrības interesēm pieder arī samērīga privātpersonas tiesību un tiesisko interešu ievērošana¹¹. Konkrētajā gadījumā pastāvēja līdzvērtīga un saudzējošāka alternatīva, kura nepamatoti tikai izslēgta no Plāna redakcijas. Jāpiemin arī Somijas piemērs, kur ir noteiktas prasības par to, ka aizsargājamā putna ligzdošanas laikā un vietā nedrīkst veikt darbības, kuras traucē ligzdošanu, t.sk., ir aizliegts būtiski mainīt meža vidi ligzdas apkārtnē. Tomēr, mežu īpašniekiem netiek aizliegts ziemā veikt, piemēram, kopšanas cirtes, kā arī citas nelielas intensitātes mežsaimnieciskās darbības. Tas nozīmē, ka citās Eiropas Savienības valstīs ir ieviesti personu tiesību samērīgāki ierobežošanas līdzekļi, paredzot sugas aizsardzības alternatīvus pasākumus, kuri saskan arī ar 2009.gada 30.novembra Eiropas parlamenta un padomes direktīvas 2009/147/EK par savvaļas putnu aizsardzību (turpmāk – **Direktīva**) prasībām. Lai arī mazais ērglis ir pieskaitīts pie Direktīvas 1.pielikumā uzskaitītajām sugām, kurai jāpiemēro īpaši dzīvotņu aizsardzības pasākumi, tomēr Direktīva neparedz to, ka tieši mazajam ērglim jāpiemēro tik radikāls risinājums attiecībā uz aizsargājamas teritorijas ierīkošanu, tādā veidā pilnībā atņemot īpašniekam tiesības pārdomāti un samērīgi rīkoties ar savu īpašumu. Turklāt, tas liecina

⁹ <https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/Final%20Guide%20N2000%20%20Forests%20Part%20II-Annexes.pdf>

¹⁰ Noteikumu 4.punkts: “Īpaši aizsargājamās putnu sugas, kuru aizsardzībai var izveidot mikroliegumus un tām paredzētās mikroliegumu platības, noteiktas šo noteikumu 2.pielikumā.”

¹¹ Valsts pārvaldes likuma 10.panta trešā daļa.

par to, ka Latvijas nacionālā likumdošana ir stingrāka attiecībā uz sugu aizsardzību, nekā to prasa ES Direktīvas, turklāt, tā neņem vērā Eiropas Komisijas rekomendācijas attiecībā uz sadarbības ar meža īpašniekiem svarīgo lomu sugu un citu dabas vērtību saglabāšanā.

Tāpat arī Valsts meža dienesta ģenerāldirektora vietniece, 2019.gada 28.novembrī notikušajā meža nozares konferencē uzsvēra, ka: “...*Mikroliegumu veidošanas process ir ļoti smagnējs, sarežģīts un ilgstošs process. Valsts meža dienests ir uzsācis sarunas Zemkopības ministrijā par to, ka politiski vajadzētu ministrijām (ZM un VARAM) vienoties, kāds ir tas mērķis uz ko ejam. Jo, ja skatāmies Sugu un biotopu aizsardzības likumā, tad mikroliegums nav kā obligāta prasība, kurš būtu jāizveido. Un meža īpašniekam vajadzētu virzīties uz brīvprātības principu, ka viņš zina, ka tā aizsargājamā suga ir viņa īpašumā un viņš arī mežu apsaimnieko tādā veidā, lai tas dabas vērtībām būtu draudzīgi.*”¹²

Dabas aizsardzības pārvalde un VARAM nav ievērojusi principus, kas paredzēti Valsts pārvaldes likuma 10.panta trešajā daļā¹³, Administratīvā procesa likuma 13.pantā¹⁴. Tāpat arī nav ievērots labas pārvaldības princips¹⁵. Pamatojoties uz minēto, būtu nosakāms moratorijs mikroliegumu veidošanai līdz ir sakārtots kompensāciju jautājums un VARAM ir noteikusi prioritārus un sasniedzamus mērķus sugu un biotopu saglabāšanai, un Plāns esošajā apstiprinātajā redakcijā būtu atceļams un pārskatāms, paredzot arī alternatīvus sugas aizsardzības mehānismus mazajam ērglim, kuri samērojami ar indivīda tiesībām.

135 tūkstoši meža īpašnieki un viņu darbs ir būtisks visas Latvijas un tautsaimniecības pastāvēšanas stūrakmens, raksturīgās lauku vides saglabāšanas priekšnosacījums. Ilgtspējīgas meža apsaimniekošanas rezultātā, Latvijas mežsaimniecība, dabas bagātības un kokrūpniecība ir kļuvusi par paraugu visā Eiropā, gan arī ārpus tās robežām. Lai šādas tendences saglabātos un turpinātu attīstīties, ir nekavējoties jāveicina dialogs starp meža īpašniekiem un atbildīgajām valsts pārvaldes institūcijām. Tikai abpusējas sadarbības rezultātā var tikt salāgotas ekonomiskās, sociālās un vides intereses. Valstisko progresu nevar panākt ar sodošām, pārmērīgi ierobežojošām metodēm, kuras nav vērstas uz sadarbību un komunikāciju.

Ņemot vērā iepriekš minēto, būsim pateicīgi par iespēju izdiskutēt šīs konfliktus veidojošās situācijas. Tāpat lūdzam nekavējoties noteikt moratoriju mikroliegumu veidošanai un atcelt VARAM 08.01.2020 rīkojumu par Mazā ērgļa (*Clanga pomarina*) aizsardzības plāna apstiprināšanu, nosakot uzdevumu tajā iekļaut alternatīvus mazā ērgļa aizsardzības pasākumus, tādējādi novēršot nesamērīgu personas tiesību uz īpašumu ierobežošanu, kas neveicina dabas aizsardzības mērķu sasniegšanu.

Ar cieņu,

¹² https://www.youtube.com/watch?v=VnQMOp54_kU&feature=youtu.be

¹³ “Valsts pārvalde darbojas sabiedrības interesēs. Pie sabiedrības interesēm pieder arī samērīga privātpersonas tiesību un tiesisko interešu ievērošana”.

¹⁴ “Labumam, ko sabiedrība iegūst ar ierobežojumiem, kas uzlikti adresātam, ir jābūt lielākam nekā viņa tiesību vai tiesisko interešu ierobežojumam. Būtiski privātpersonas tiesību vai tiesisko interešu ierobežojumi ir attaisnojami tikai ar nozīmīgu sabiedrības labumu.”

¹⁵ Valsts pārvaldes iekārtas likuma 10.panta piektā daļa: “Valsts pārvalde savā darbībā ievēro labas pārvaldības principu. Tas ietver atklātību pret privātpersonu un sabiedrību, datu aizsardzību, taisnīgu procedūru īstenošanu saprātīgā laikā un citus noteikumus, kuru mērķis ir panākt, lai valsts pārvalde ievērotu privātpersonas tiesības un tiesiskās intereses”.